

ZMIANY ART. 190A K.K.

PATRYCJA PALICHLĘB*

DOI: 10.26399/iusnovum.v15.4.2021.29/p.palichleb

1. WSTĘP

Artykuł 190a wprowadzony został do polskiego Kodeksu karnego¹ w 2011 roku². Przepis ten, zbudowany z trzech paragrafów, odnosi się kolejno do zjawiska uporczywego nękania, zwanego także stalkingiem (§ 1), kradzieży tożsamości³ (§ 2), a także targnięcia się pokrzywdzonego na własne życie wskutek doświadczenia ze strony sprawcy zachowań unormowanych w paragrafach poprzedzających (§ 3). Taka konstrukcja utrzymuje się niezmiennie od czasu wejścia w życie ustawy wprowadzającej art. 190a k.k. do polskiego systemu prawnego. Jak wskazano w uzasad-

* mgr, Szkoła Doktorska Nauk Społecznych UMCS, e-mail: patrycja.palichleb@poczta.umcs.lublin.pl, ORCID: 0000-0001-8462-6921

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, Dz.U. z 2020 r., poz. 1444 z późn. zm., zwana dalej: k.k.

² Uczyniono to Ustawą z dnia 25 lutego 2011 r. o zmianie ustawy Kodeks karny, Dz.U. z 2011 r., nr 72, poz. 381. Akt ten, oprócz dodania do ustawy karnej art. 190a, zmodyfikował także treść art. 41a k.k., odnoszącego się do możliwości orzeczenia przez sąd – zgodnie z ówczesnym brzmieniem poddanym ponownej nowelizacji w 2015 roku – obowiązku powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, zakazu kontaktowania się z określonymi osobami, zakazu zbliżania się do określonych osób, zakazu opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu lub nakazu opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym. We wspomnianej ustawie z 2011 roku rozszerzono katalog przestępstw, za które orzec można było wskazany środek karny, dodając do przepisu także „inne przestępstwo przeciwko wolności”.

³ Pojęcie to używane jest przez niektórych przedstawicieli doktryny na określenie przestępstwa z art. 190a § 2 k.k., zob. np. M. Filar, M. Berent, w: J. Bojarski, M. Bojarski, P. Czarnecki, W. Filipkowski, O. Górniok, E.M. Guzik-Makaruk, S. Hoc, P. Hofmański, M. Kalitowski, M. Kulik, L.K. Paprzycki, E.W. Pływaczewski, W. Radecki, A. Sakowicz, Z. Siwik, B.J. Stefańska, R.A. Stefański, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, L. Wilk, M. Filar (red. nauk.), M. Berent, *Kodeks karny. Komentarz, wyd. V, Art. 190(a)*, Warszawa 2016, LEX, s. 1173; K. Nazar, *Uporczywe nękanie oraz kradzież tożsamości*, w: M. Mozgawa (red.), *Przestępstwa przeciwko wolności*, Lublin 2020, s. 289 i n.; A. Lach, *Kradzież tożsamości*, „Prokuratura i Prawo” 2012, nr 3, s. 29 i n. Spotkać się można także z określeniami takimi jak „przywłaszczenie tożsamości”, zob. np. A. Szelegiewicz, *Stalking i przywłaszczenie tożsamości w polskim prawie karnym – zagadnienia wybrane*, „Ius Novum” 2013, nr 3, s. 64 i n., czy też „podszywanie się pod inną osobę”, zob. np. R. Krajewski, *Przestępstwo nękania innej osoby lub podszywania się pod inną osobę*, „Przeгляд Sądowy” 2012, nr 5, s. 22 i n.

nieniu projektu ustawy, regulacja ta miała na celu „stworzenie instrumentu ochrony prawnej w reakcji na negatywne zjawisko społeczne zwane «stalkingiem»”. *Ratio legis* wprowadzenia do ustawy karnej art. 190a § 2 stanowił fakt, iż – jak czytamy w dokumencie – zjawiska takie jak zamieszczanie w Internecie zdjęć ofiar czy komentarzy ujawniających informacje na ich temat, zamawianie niechcianych towarów i usług na ich koszt, rozpowszechnianie informacji poprzez tworzone w imieniu pokrzywdzonych konta internetowe, stanowią częsty przejaw uporczywego nękania, zaś z uwagi na możliwość ich jednorazowego charakteru nie będą mieścić się w jego ramach⁴. Jeśli chodzi o kwalifikowany typ przestępstwa uporczywego nękania i kradzieży tożsamości (§ 3), w projekcie odniesiono się jedynie do kwestii wysokości ustawowego zagrożenia karą zaproponowanego przez projektodawcę⁵.

Warto w tym miejscu zauważyć, że już na etapie prac legislacyjnych podnieszone były wątpliwości dotyczące ustawowego ujęcia przestępstwa uporczywego nękania. M. Mozgawa w opinii dotyczącej omawianego projektu zwracał uwagę między innymi na pewne trudności, jakie łączyć się będą z wykładnią tego przepisu z uwagi na brak zdefiniowania w ustawie pojęcia „nękanie”. Wskazywał także na zbędność znamienia „uporczywie”, jak bowiem zauważał, wielokrotność zachowań sprawcy wynika z samej istoty nękania. Autor ten już wówczas postulował także zrezygnowanie z zawężenia kryminalizacji kradzieży tożsamości jedynie do zachowań podejmowanych w zamiarze bezpośrednim kierunkowym⁶. A. Sakowicz z kolei, choć w swojej opinii aprobująco odniósł się do konstrukcji art. 190a § 1 i 2 k.k., wyrażał wątpliwość co do zakresu sankcji karnej przewidzianej za wskazane przestępstwa. Jego zdaniem dolegliwość ta miała być zbyt surowa i ustawodawca powinien raczej dostosować ją do zagrożenia z art. 190 k.k., a zatem wyznaczyć karę grzywny, karę ograniczenia wolności oraz karę pozbawienia wolności do lat 2. W kwestii kary, jaka miała spotkać sprawcę przestępstwa z art. 190a § 3 k.k., wyrażono przekonanie, iż trzeba byłoby raczej dostosować ją do tej z artykułu 207 § 3 k.k., i co za tym idzie – podmiot czynu zabronionego powinien podlegać karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12⁷. Warto zauważyć, że

⁴ W uzasadnieniu projektu ustawy wprowadzającej omawianą normę art. 190a § 2 k.k. określany był jako „przywłaszczenie tożsamości”, zob. uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny, Druk nr 3553 dostępny na stronie internetowej Sejmu: [http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/F4FC2FEB70502901C12577C9006023B2/\\$file/3553.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/F4FC2FEB70502901C12577C9006023B2/$file/3553.pdf), s. 10 (dostęp: 21.07.2021).

⁵ Stwierdzono, iż granice ustawowego zagrożenia karą określone zostały w taki a nie inny sposób „dla zapewnienia pełnej spójności z innymi rozwiązaniami kodeksowymi”, w tym art. 151 k.k. przewidującym odpowiedzialność karną za doprowadzenie do targnięcia się danej osoby na własne życie za pośrednictwem namowy lub udzielenia pomocy, w którym to przypadku sprawcy grozi kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5, *ibidem*, s. 11.

⁶ M. Mozgawa, *Opinia w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny (druk sejmowy nr 3553)*, [http://orka.sejm.gov.pl/IEKSBAS.nsf/0/C1257806003D0075C1257818003057E2/\\$file/i2243_10a.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/IEKSBAS.nsf/0/C1257806003D0075C1257818003057E2/$file/i2243_10a.pdf), s. 6–8 (dostęp: 21.07.2021).

⁷ A. Sakowicz, *Opinia prawna o zmianie ustawy – Kodeks karny (druk nr 3553)*, jedna z dwóch opinii umieszczonych na stronie internetowej <http://orka.sejm.gov.pl/rexdomk6.nsf/Opdodr?OpenPage&nr=3553> (dostęp: 21.07.2021). Podobnie w kwestii zagrożenia karą za typ czynu zabronionego z art. 190a § 3 k.k. wypowiadał się w swojej opinii M. Mozgawa, zob. M. Mozgawa, *Opinia...*, op. cit., s. 8–9.

w wyniku ostatniej nowelizacji przepisu z dnia 31 marca 2020 roku z postulatów przedstawionych przez wskazanych Autorów uwzględniono jedynie ten dotyczący zwiększenia sankcji za przestępstwo z art. 190a § 3 k.k. i dostosowania jej do tej przewidzianej za typ kwalifikowany znęcania się.

W uzasadnieniu projektu ustawy wprowadzającej art. 190a k.k. powoływano się na badania zainicjowane w 2009 roku przez Ministerstwo Sprawiedliwości, których celem było oszacowanie skali zjawiska stalkingu w naszym kraju⁸. Zgodnie z ich wynikami niemal co dziesiąty respondent przyznał, że padł ofiarą uporczywego nękania. Jako najczęstsze przykłady stalkingu wskazano zachowania polegające na „rozpowszechnianiu plotek i oszczerstw, nawiązywaniu kontaktu za pomocą osób trzecich, groźbach lub szantażu, częstych, głośnych, obscenicznych telefonach, groźbach pod adresem najbliższych, niechcianych listach, e-mailach lub SMS-ach, niechcianym robieniu zdjęć, niszczeniu rzeczy, niechcianym dotyku, upublicznianiu wizerunku ofiary i innych”⁹.

Według D. Woźniakowskiej-Fajst stalking

jest to uporczywe, powtarzalne zachowanie (lub różnego rodzaju zachowania) skierowane przeciwko konkretnej jednostce, które w nieuzasadniony sposób, rażąco narusza granice prywatności tej osoby lub w inny sposób zagraża jej dobrom osobistym. Skutkiem działania prześladowcy jest najczęściej wywołanie u nękaney osoby, osób jej najbliższych lub odpowiedzialnych za jej bezpieczeństwo uzasadnionego niepokoju i lęku¹⁰.

Autorka ta wskazuje jednocześnie, że spośród wielu tłumaczeń tego słowa pochodzącego z języka angielskiego (od *to stalk*) najbardziej precyzyjnym, jej zdaniem, jest „uporczywe nękanie”¹¹. Jeszcze przed wprowadzeniem art. 190a k.k. do polskiej ustawy karnej, A. Michalska-Warias i K. Nazar-Gutowska ogólnie definiowały stalking jako „nękanie, prześladowanie, naprzykrzanie się”. Autorki te wskazywały również na występujące w ramach tego zjawiska powtarzające się naruszenia granic, które to uwidaczniają się zarówno w życiu publicznym, jak i prywatnym, a także zaznaczały, iż stalking jest zachowaniem świadomym i zamierzonym przez sprawcę i może polegać na podejmowaniu wielu różnych

⁸ Mowa tutaj o badaniach opracowanych przez zespół pracowników Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości oraz Katedry Kryminologii i Polityki Kryminalnej Instytutu Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji UW pod kierunkiem A. Siemaszki, zob. A. Siemaszko (red.), B. Gruszczyńska, M. Marczewski, P. Ostaszewski, D. Woźniakowska-Fajst, *Stalking w Polsce. Rozmiary – formy – skutki. Raport z badania nt. uporczywego nękania*, „Archiwum Kryminologii” 2010, t. XXXII. Co ciekawe, w ciągu pierwszego roku obowiązywania przepisów umieszczonych w art. 190a k.k. w powszechnych jednostkach prokuratury zarejestrowanych zostało około 5000 spraw o to przestępstwo, zob. szerzej: M. Mozgawa, M. Budyn-Kulik, *Prawnokarne i kryminologiczne aspekty zjawiska nękania*, „Themis Polska Nova” 2012, nr 2 (3), s. 15–54.

⁹ Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny, Druk nr 3553, s. 2.

¹⁰ D. Woźniakowska-Fajst, *Stalking i inne formy przemocy emocjonalnej. Studium kryminologiczne*, Warszawa 2019, s. 39–40.

¹¹ Ibidem, s. 37.

czynności, takich jak np. zbliżanie się do ofiary, śledzenie jej czy kierowanie pod jej adresem gróźb¹².

W odniesieniu do przyjętej konstrukcji art. 190a k.k. w doktrynie wyrażane były po wielokroć głosy krytyczne. Podnoszono chociażby, iż kradzież tożsamości i stalking stanowią odmienne zjawiska, podczas gdy polski ustawodawca „dokonał swoistej syntezy poprzez kryminalizację kradzieży tożsamości jako specyficznej odmiany stalkingu”¹³. Wskazywano także – w odniesieniu do „niefortunnego” usytuowania obu tych typów czynów zabronionych w jednym przepisie – że większość zachowań, co do których stosuje się kwalifikację z art. 190a § 2 k.k., nie jest formą stalkingu, lecz raczej dotyczy przywłaszczenia tożsamości związanego z dokonaniem oszustwa, najczęściej w postaci wyłudzenia kredytu lub pożyczki¹⁴. Niektórzy autorzy krytykowali również umiejscowienie w szczególności przestępstwa kradzieży tożsamości w rozdziale XXIII ustawy karnej zatytułowanym *Przestępstwa przeciwko wolności*. Dla przykładu, A. Lach wskazywał, że lepszym rozwiązaniem byłoby umieszczenie tego przepisu w rozdziale XXVII, obejmującym przestępstwa przeciwko czci i nietykalności cielesnej¹⁵, natomiast K. Sowirka, postulując przeniesienie art. 190a § 2 k.k. do odrębnego artykułu, proponował włączenie go w obręb przestępstw przeciwko wiarygodności dokumentów, głównie z uwagi na cel wyrządzenia szkody, o którym mowa w przepisie¹⁶. Oprócz tego odnaleźć można w literaturze przedmiotu pogląd zwracający uwagę na niezasadność łączenia typu kwalifikowanego z art. 190a § 3 k.k. z kradzieżą tożsamości. A. Lach podnosi, że o ile zrozumiałe jest penalizowanie sytuacji targnięcia się pokrzywdzonego na własne życie w wypadku stalkingu, który to rozciągnięty jest w czasie, a także istotnie narusza poczucie bezpieczeństwa danej osoby, o tyle trudno uznać, aby przypadki podjęcia zamachu samobójczego wskutek kradzieży tożsamości mogły być podobnie uzasadniane, a także aby postawienie sprawcy zarzutu z użyciem tej kwalifikacji było częste, również z uwagi na trudności dowodowe w tym względzie¹⁷.

¹² A. Michalska-Warias, K. Nazar-Gutowska, *Prawnokarne aspekty nękania w polskim prawie karnym*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2010, nr 14, s. 61.

¹³ K. Sowirka, *Przestępstwo „kradzieży tożsamości” w polskim prawie karnym*, „Ius Novum” 2013, nr 1, s. 76. O odmienności obu przestępstw zob. s. 76–78.

¹⁴ D. Woźniakowska-Fajst, *Stalking i inne formy...*, op. cit., s. 17–18. Do takich wniosków Autorka dochodzi na podstawie przeprowadzonego pilotażu badań.

¹⁵ A. Lach, *Kradzież tożsamości...*, op. cit., s. 32. Do tego poglądu zdaje się (przynajmniej po części) przychylić także M. Budyn-Kulik, stwierdzając, iż można byłoby ewentualnie rozważyć ulokowanie tego przepisu w rozdziale XXVII, zob. M. Budyn-Kulik, *Kodeks karny. Komentarz do zmian wprowadzonych ustawą z dnia 25 lutego 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny*, LEX/el. 2011, Art. 190(a), t. 54.

¹⁶ K. Sowirka, *Przestępstwo „kradzieży tożsamości”...*, op. cit., s. 78. Autor ten podkreśla, że znamień celu wyrządzenia szkody użyte w przepisie przez ustawodawcę „wyraźnie wskazuje, że chodzi tu również o ochronę mienia, obrotu gospodarczego, wiarygodności dokumentów”.

¹⁷ A. Lach, *Kradzież tożsamości...*, op. cit., s. 39. Zdaniem tego Autora, podobnie jak wprowadzenie kwalifikowanej formy kradzieży tożsamości w postaci targnięcia się pokrzywdzonego na własne życie, można byłoby uzasadnić wprowadzenie typu kwalifikowanego kradzieży czy oszustwa, gdy pokrzywdzony dopuszcza się zamachu na własne życie wskutek utraty cennej dla niego rzeczy lub określonej sumy pieniędzy.

Biorąc pod uwagę konstrukcję art. 190a k.k., nie sposób nie zgodzić się z poglądem wskazującym na niezasadne umieszczenie przestępstwa kradzieży tożsamości w tym samym przepisie, który penalizuje uporczywe nękanie. Oprócz różniącego się w przypadku tych dwóch typów czynów zabronionych przedmiotu ochrony (w wypadku stalkingu wskazać można na wolność od strachu i prawo do spokojnej egzystencji¹⁸, czy też „prawo do życia w poczuciu bezpieczeństwa, tj. wolnego od jakiegokolwiek formy dręczenia, poniżenia, nękania lub poczucia zagrożenia”¹⁹, w przypadku kradzieży tożsamości na wizerunek, dobre imię, cześć lub godność – jako na przedmiot rodzajowy – oraz prawo do wizerunku konkretnej osoby – przedmiot indywidualny)²⁰, wspomnieć należy o dość istotnej odmienności, jeśli chodzi o sytuacje, w których oba te przepisy znaleźć mogą zastosowanie. Warto zauważyć, że w pewnych okolicznościach kradzież tożsamości występować może jako forma uporczywego nękania. Będzie miało to miejsce na przykład wtedy, gdy sprawca zakłada w imieniu określonej osoby konta internetowe na portalach społecznościowych czy też, przy wykorzystaniu danych osobowych pokrzywdzonego, notorycznie zamawia na jego adres rozmaite przesyłki, czym doprowadza do wystąpienia przynajmniej jednego ze skutków wymienionych w art. 190a § 1 k.k. Może jednak zdarzyć się i tak, że wykorzystanie danych osobowych jednostki będzie miało charakter jednorazowy i prowadzić będzie na przykład do oszustwa²¹. W związku z tym ustawodawca powinien być raczej stworzyć odrębny typ czynu zabronionego odnoszący się do drugiej ze wskazanych sytuacji i umieścić go albo – jak ma to miejsce obecnie – w rozdziale grupującym przestępstwa przeciwko wolności, albo rozważyć dodanie go do rozdziału XXXIII odnoszącego się do przestępstw przeciwko ochronie informacji.

Artykuł 190a k.k. poddany został nowelizacji tylko raz. Niedawna zmiana, dokonana w ustawie z dnia 31 marca 2020 roku o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw²², w dość istotny sposób zmodyfikowała jego brzmienie.

2. PIERWOTNE BRZMIENIE ART. 190A K.K.

W pierwotnej wersji art. 190a § 1 k.k., penalizujący tzw. stalking, odnosił się do zachowania sprawcy, który przez uporczywe nękanie innej osoby lub osoby jej najbliższej wzbudzał u niej uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia lub

¹⁸ Tak J. Lachowski, w: V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. III, Warszawa 2020, t. 2, LEX, s. 950.

¹⁹ S. Hypś, w: A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*. Wyd. 7, Warszawa 2021, Legalis 2021, Nb. 3. Zdaniem tego Autora za dobro chronione uznać można zatem wolność psychiczną człowieka, a także prawo do ochrony życia prywatnego i rodzinnego, co wynika z penalizowania przez ustawodawcę istotnego naruszenia prywatności.

²⁰ M. Budyn-Kulik, *Kodeks karny. Komentarz do zmian...*, op. cit., t. 54 i 55. Autorka ta pisze także o tym, iż można byłoby zastanowić się nad przyjęciem, że indywidualny przedmiot ochrony stanowi w tym przypadku prawo do tożsamości.

²¹ Podobnie D. Woźniakowska-Fajst, *Stalking i inne formy...*, op. cit., s. 17–18.

²² Dz.U. z 2020 r., poz. 568 z późn. zm.

istotnie naruszał jej prywatność. Choć w doktrynie znaleźć można było przeciwników ujmowania w ramy prawne zjawiska stalkingu²³, zaś ustawodawcy nie udało się uniknąć pewnych niedoskonałości w jego unormowaniu, dodanie tego typu przestępstwa do Kodeksu karnego ocenić należy aprobująco²⁴.

Jak pokazują analizy przeprowadzane do tej pory przez różnych autorów, uporczywe nękanie stanowi dość istotny problem społeczny. Dla przykładu, badania zainicjowane przez Ministerstwo Sprawiedliwości przeprowadzone pod kierunkiem A. Siemaszki, o których była już mowa²⁵ wykazały, iż przeszło połowa pokrzywdzonych deklaruowała pojawienie się problemów natury emocjonalnej lub psychicznej w związku z ostatnią sytuacją nękania, natomiast dolegliwości fizyczne wystąpić miały w podobnej sytuacji u co czwartej badanej osoby²⁶. Co istotne, i na co wskazuje D. Woźniakowska-Fajst, osoby pokrzywdzone stalkingiem doświadczają na ogół tej formy przemocy na różne sposoby, ponosząc przy tym wielowymiarowe skutki mające nierzadko wpływ na całe ich życie²⁷.

Według woli ustawodawcy, zgodnie z brzmieniem przepisu uchwalonym w 2011 roku, sprawca dopuszczający się przestępstwa uporczywego nękania podlegał karze pozbawienia wolności do lat 3. Dla porównania, podmiot czynu zabronionego popełniający przestępstwo znęcania (art. 207 § 1 k.k.) podlegał karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5²⁸.

W literaturze przedmiotu nie brakowało zastrzeżeń co do sposobu unormowania w § 1 zjawiska uporczywego nękania. Wskazywano między innymi, że już interpretacja znamienia czasownikowego „nękanie”, które nie zostało w ustawie zdefiniowane, stanowi podstawową trudność, natomiast dookreślenie opisu czynności sprawczej słowem „uporczywie” było niepotrzebne²⁹. Zwracano także uwagę

²³ Zob. chociażby A. Michalska-Warias, K. Nazar-Gutowska, *Prawnokarne...*, op. cit.; M. Budyn-Kulik, *Kodeks karny. Komentarz do zmian...*, op. cit., t. 2. Autorka ta w 2011 roku stwierdzała, że wprowadzenie tego przepisu do ustawy karnej jest raczej odpowiedzią na dyskusje społeczne niż reakcją na rzeczywistą potrzebę. Z kolei M. Filar i M. Berent zwracali uwagę na to, iż argumenty przeciwników wprowadzenia art. 190a k.k. oscyływały wokół dwóch głównych zagadnień – po pierwsze sfera, którą chronić ma nowy przepis, jest już chroniona w systemie, po drugie, znamiona teże regulacji są ocenne i nieostre, zob. M. Filar, M. Berent, w: M. Filar (red. nauk.), *Kodeks karny...*, op. cit., t. 1, s. 1174.

²⁴ Na temat racjonalizacji kryminalizacji uporczywego nękania zob. D. Woźniakowska-Fajst, *Stalking i inne formy...*, op. cit., s. 283–290.

²⁵ Zob. przyp. 8.

²⁶ A. Siemaszko (red.), B. Gruszczyńska, M. Marczewski, P. Ostaszewski, D. Woźniakowska-Fajst, *Stalking w Polsce...*, op. cit., s. 55–56.

²⁷ D. Woźniakowska-Fajst, *Stalking i inne formy...*, op. cit., s. 253. J. Skarżyńska-Sernaglia podaje, że „u 62% ofiar doświadczenie stalkingu wpłynęło negatywnie na ich życie i zdrowie, wywołując poczucie zagrożenia, niepokój, zaburzenia psychosomatyczne i problemy w relacjach interpersonalnych (skutki psychiczne i relacyjne), w tym: zaburzenia niepokoju (ataki paniki, fobie itp.) – u 49% ofiar, zaburzenia snu, zaburzenia odżywiania itp. – u 22% ofiar, zmiany lub trudności w kontaktach interpersonalnych – u 57% ofiar”. Szerzej zob. J. Skarżyńska-Sernaglia, *Stalking w Polsce – występowanie i charakterystyka zjawiska*, <http://psychologia.net.pl/artukul.php?level=415> (dostęp: 21.07.2021).

²⁸ Pod uwagę brany jest stan prawny z dnia wejścia w życie ustawy wprowadzającej art. 190a k.k. do systemu, a zatem 6 czerwca 2011 r.

²⁹ M. Mozgawa, M. Budyn-Kulik, *Prawnokarne...*, op. cit., s. 22–23. Zob. też: M. Mozgawa, *A Few Comments on the Feature of 'Persistent Harassment' in the Light of Article 190a Criminal Code*,

na fakt, iż ze względu na to, że przedmiotem czynności wykonawczej omawianego przestępstwa jest inna osoba lub osoba jej najbliższa, zgodnie z treścią art. 115 § 11 k.k. za osobę najbliższą nie można będzie uznawać np. niemieszkającej wspólnie z pokrzywdzonym narzeczonej³⁰. Ponadto zauważano, iż trudności nastęrczać może precyzyjne określenie, czym w istocie cechować się ma „istotne naruszenie prywatności”, o którym mowa w przepisie³¹. Pewne wątpliwości pojawiały się także w odniesieniu do określenia formy zamiaru, jakim charakteryzować się ma zachowanie sprawcy. Choć poza sporem jest, iż winno ono cechować się umyślnością, brakuje zgodności co do tego, czy w grę wchodzić może jedynie zamiar bezpośredni³², czy również zamiar ewentualny³³.

Przez niemal dekadę funkcjonowania omawianego przepisu doktryna i orzecznictwo sądowe wypracowały dosyć rozbudowaną wykładnię jego znamion. Pomimo tego do tej pory pomiędzy poglądami wyrażanymi przez różnych autorów dopatrzeć się można wielu punktów spornych. Niektórzy z nich zwracają uwagę na mankamenty regulacji³⁴, podkreślając konieczność przeformułowania przepisu penalizującego uporczywe nękanie³⁵.

Jeśli chodzi o art. 190a § 2 k.k., to początkowo regulował on problematykę kradzieży tożsamości, odnosząc się do takich pojęć, jak wizerunek³⁶ czy inne dane

„Ius Novum” 2020, nr 2, s. 77–81.

³⁰ M. Mozgawa, M. Budyn-Kulik, *Prawnokarne...*, op. cit., s. 23–24. Autorzy wskazali jednocześnie, iż „jeśli nawet dana osoba nie jest osobą najbliższą dla pokrzywdzonego, to i tak jest ona «inną osobą» dla samego sprawcy”.

³¹ Ibidem, s. 26–27. Szeroko na temat wykładni tego znamienia wypowiada się P. Furman, zob. idem, *Próba analizy konstrukcji ustawowej przestępstwa uporczywego nękania z art. 190a k.k. Zagadnienia wybrane*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2012, z. 3, s. 54–59.

³² Tak chociażby J. Lachowski, w: V. Konarska-Wrzošek (red.), *Kodeks...*, op. cit., t. 11, s. 953; M. Królikowski, A. Sakowicz, w: M. Królikowski, R. Zawłocki, *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 117–221. Tom I*, Warszawa 2017, Legalis, Nb. 35.

³³ W tym względzie szczególnie popularny wydaje się pogląd różnicujący możliwość zachowania się sprawcy z określoną formą zamiaru w odniesieniu do poszczególnych znamion. Jak wskazuje M. Mozgawa, należy uznać, że zamiarem bezpośrednim musi być objęta ta część znamion, do której odnosi się znamie uporczywości, natomiast znamie skutku może być objęte zamiarem zarówno bezpośrednim, jak i ewentualnym, M. Mozgawa, w: M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, M. Mozgawa, *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, t. 10, LEX/el. 2021. Do tego poglądu przychyliła się także D. Woźniakowska-Fajst. Autorka ta stwierdza, że z przeprowadzonych przez nią badań wynika, iż sprawcy twierdzą często, że nie zdawali sobie sprawy z tego, że ich zachowanie może budzić w ofierze lęk i przyznają, że nie takie były ich zamiary, zob. D. Woźniakowska-Fajst, *Stalking i inne formy...*, op. cit., s. 119. Podobnie zróżnicowanie form zamiaru uznają także m.in. J. Kosonoga, zob. J. Kosonoga, w: R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz. Wyd. 26*, t. 24, Legalis 2021, oraz A. Michalska-Warias, zob. A. Michalska-Warias, w: T. Bojarski (red.), *Kodeks karny. Komentarz, wyd. VII*, Warszawa 2016, t. 5, LEX, s. 536.

³⁴ Zob. np. M. Filar, M. Berent, w: M. Filar (red. nauk.), *Kodeks karny...*, op. cit., t. 1, s. 1174. Autorzy ci zwracają uwagę na fakt, iż odnaleźć można sytuacje, kiedy jedno ze znamion próbuje się interpretować drugim.

³⁵ Zob. np. D. Woźniakowska-Fajst, *Stalking i inne formy...*, op. cit., s. 290; P. Furman, *Próba analizy konstrukcji ustawowej...*, op. cit., s. 77–78.

³⁶ Co do wykładni tego znamienia zob. szerzej np. M. Królikowski, A. Sakowicz, w: M. Królikowski, R. Zawłocki, *Kodeks...*, op. cit., Nb. 27; M. Budyn-Kulik, *Kodeks karny. Komentarz do zmian...*, op. cit., t. 60–62.

osobowe³⁷. Zgodnie z brzmieniem tego przepisu tej samej karze co za uporczywe nękanie, a zatem karze pozbawienia wolności do lat 3, podlegał sprawca, który podszywając się pod inną osobę, wykorzystywał jej wizerunek lub inne jej dane osobowe w celu wyrządzenia jej szkody majątkowej lub osobistej.

Przepis ten także nie umknął krytyce niektórych autorów i co do sposobu ujęcia znamion we wskazany wyżej sposób wysuwano w doktrynie różne zastrzeżenia. M. Mozgawa podnosił, że posługiwanie się przez ustawodawcę sformułowaniem „w celu wyrządzenia jej szkody”, a zatem przesądzenie, iż sprawca działać ma z zamiarem bezpośrednim kierunkowym, stanowi zawężenie kryminalizacji, co do którego należy wyrazić wątpliwość³⁸. M. Budyn-Kulik z kolei wskazywała, że cel zachowania sprawcy powinien być pozostać poza zakresem znamion, zaś ustawodawca winien skupić się na opisie samego zachowania naruszającego swobodę dysponowania danymi osobowymi określonej jednostki³⁹. W literaturze podkreślano również, że z brzmienia omawianego przepisu wynika, iż sprawca ma działać w celu wyrządzenia szkody majątkowej lub osobistej tej samej osobie, której wizerunek lub inne dane osobowe wykorzystano. Jak zauważano, art. 190a § 2 k.k. w takim brzmieniu nie obejmuje tych wszystkich przypadków, gdy działanie sprawcy podejmowane jest tylko w celu ukrycia tożsamości lub wyrządzenia szkody osobie innej niż ta, której danych użyto⁴⁰. W związku z tym K. Sowirka wyraził postulat *de lege ferenda*, aby znamię to przybrało szerszą postać „wyrządzenia szkody majątkowej lub osobistej”⁴¹.

Pomimo niedoskonałego pod pewnymi względami brzmienia art. 190a § 2 k.k., dodanie go do systemu, podobnie jak wprowadzenie typu czynu zabronionego penalizującego uporczywe nękanie, ocenić należy aprobowano. Jak słusznie podkreśla A. Lach, zjawisko kradzieży tożsamości staje się coraz powszechniejsze, do czego przyczynia się rozwój techniczny, i z uwagi na to, że niektóre dane są trudne do zmiany lub nawet niezmiennie, nieść może ze sobą skutki odczuwane jeszcze przez wiele lat po bezprawnym wykorzystaniu tych danych⁴². Co warte uwagi, popełnienie tego przestępstwa może stanowić przygotowanie lub usiłowa-

³⁷ Co do wykładni tego znamienia zob. np. M. Królikowski, A. Sakowicz, w: M. Królikowski, R. Zawłocki, *Kodeks...*, op. cit., Nb. 28; M. Mozgawa, w: M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, M. Mozgawa, *Kodeks...*, op. cit., t. 13.

³⁸ M. Mozgawa, w: J. Warylewski (red.), *Przestępstwa przeciwko dobrom indywidualnym. System Prawa Karnego, tom 10*, Legalis 2016, s. 470, Nb. 224. Autor ten proponuje, aby *de lege ferenda* użyć w przepisie sformułowania „w zamiarze”.

³⁹ M. Budyn-Kulik, *Kodeks karny. Komentarz do zmian...*, op. cit., t. 69. Z poglądem tym nie zgodził się K. Sowirka, stwierdzając, iż tak szerokie ujęcie znamion zachwiałoby funkcją *ultima ratio* prawa karnego. Jak zaznaczył Autor, w podobnej sytuacji penalizowane mogłoby być jakiegokolwiek świadome podanie się za inną osobę; K. Sowirka, *Przestępstwo „kradzieży tożsamości”...*, op. cit., s. 71–72.

⁴⁰ A. Lach, *Kradzież tożsamości...*, op. cit., s. 33.

⁴¹ K. Sowirka, *Przestępstwo „kradzieży tożsamości”...*, op. cit., s. 73. Autor ten jednocześnie podkreślał, że za wykładnią utożsamiającą osobę, której wizerunek lub inne jej dane osobowe wykorzystano, z osobą, na której szkodę majątkową lub osobistą nakierowane jest działanie sprawcy, przemawia także specyfika czynów zabronionych umieszczonych w rozdziale *Przestępstwa przeciwko wolności*, zob. *ibidem*, s. 72.

⁴² A. Lach, *Kradzież tożsamości...*, op. cit., s. 30.

nie popełnienia przestępstwa oszustwa, a także łączyć się na przykład z przestępstwem zniesławienia, kiedy to sprawca podaje się za daną osobę i przedstawia informacje mające prowadzić do jej zdyskredytowania⁴³.

Kradzież tożsamości należy do przestępstw niekiedy bardzo intensywnie godzących w dobrostan psychiczny jednostki. Dotknięta nim osoba przeżywa na ogół niezwykle silne emocje związane nie tylko z samym faktem naruszenia jej dóbr prawnych poprzez na przykład wejście w posiadanie należących do niej danych osobowych czy wręcz posługiwanie się nimi, ale także te łączące się z obawą o potencjalne, niepożądane wykorzystanie tych danych. Dokonanie przestępstwa stypizowanego w art. 190a § 2 k.k. może, jak wiadomo, stanowić swoisty wstęp do popełnienia innego czynu zabronionego. O kwestii tej wypowiedział się także projektodawca, stwierdzając, iż „przywłaszczenie tożsamości” powinno znaleźć swoje miejsce w ustawie karnej z uwagi na fakt, iż jego kryminalizacja winna odbywać się na przedpolu skutku. W uzasadnieniu projektu ustawy nowelizującej Kodeks karny odniesiono się także do kwestii zamiaru sprawcy i wskazano, że jego forma (zamiar bezpośredni) wskazuje na cel działania podmiotu przestępstwa w postaci chęci wyrządzenia szkody o materialnym lub osobistym charakterze⁴⁴.

Ustawą z dnia 25 lutego 2011 roku wprowadzono także typ kwalifikowany odnoszący się tak do przestępstwa uporczywego nękania, jak i do przestępstwa kradzieży tożsamości. Zgodnie z treścią art. 190a § 3 k.k. w sytuacji, kiedy następstwem wskazanych w § 1 i 2 czynów zabronionych miało być targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlegał karze pozbawienia wolności od roku do lat 10. W uzasadnieniu projektu stwierdzono, iż podobne ustawowe zagrożenie karą przewidziane zostało w celu zapewnienia spójności z innymi rozwiązaniami kodeksowymi, w szczególności zaś z art. 151 k.k., który to przepis przewiduje karę pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5 w sytuacji doprowadzenia namową lub przez udzielenie pomocy do targnięcia się człowieka na własne życie⁴⁵. Dla porównania, za kwalifikowaną postać znęcania, w wypadku której następstwem czynów zabronionych stypizowanych w art. 207 § 1 lub 2 k.k. miało być targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, przewidziano karę pozbawienia wolności od lat 2 do 12 (art. 207 § 3 k.k.). W odniesieniu do takiego ukształtowania wymiaru kary wyrażano w literaturze głosy krytyczne wskazujące na dysharmonię pomiędzy art. 190a § 3 k.k. i przywołanymi przez projektodawcę przepisami. Zauważano, że trudno dopatrzeć się jakościowej różnicy pomiędzy targnięciem się pokrzywdzonego na własne życie w następstwie nękania i znęcania oraz postulowano zrównanie kar za oba te przestępstwa (kara pozbawienia wolności od lat 2 do 12)⁴⁶.

Dodanie do ustawy karnej przepisu odnoszącego się do kwalifikowanej formy uporczywego nękania ocenić należy pozytywnie. Zgodnie ze wspomnianymi już

⁴³ K. Sowirka, *Przestępstwo „kradzieży tożsamości”...*, op. cit., s. 77. Co ciekawe, Autor ten zwraca uwagę na to, że przestępstwo kradzieży tożsamości z uwagi na powszechny dostęp do Internetu często może dotyczyć nieletnich, zob. ibidem, s. 70–71.

⁴⁴ Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny, Druk nr 3553, s. 10.

⁴⁵ Ibidem, s. 11.

⁴⁶ M. Mozgawa, *Opinia...*, op. cit., s. 8–9.

wynikami badań⁴⁷ zjawisko stalkingu wywiera niezwykle często bardzo negatywne skutki u osoby pokrzywdzonej. Wydaje się racjonalnym, iż ustawodawca zdecydował się (podobnie jak ma to miejsce w wypadku przestępstwa znęcania) na wyznaczenie innego zakresu dolegliwości przewidzianych dla sprawcy w sytuacji, kiedy w następstwie podejmowanych przez niego zachowań jednostka decyduje się na targnięcie się na własne życie⁴⁸. Podobnego zdania jest P. Furman. Autorka ta wskazuje, że można wyobrazić sobie sytuacje, w których w wyniku doświadczania przez daną osobę długotrwałego zastraszania i nękania dojdzie do konsekwencji opisanych w znamionach czynu zabronionego. W takich przypadkach, jak zaznacza, reakcja karna wydaje się konieczna⁴⁹. Na marginesie rozważań wskazać należy również na słuszność wyznaczonego przez ustawodawcę trybu ścigania przestępstwa z art. 190a § 3 k.k., które ścigane jest z urzędu, w odróżnieniu od przestępstw z § 1 i 2, ściganych na wniosek.

3. PROJEKT USTAWY O ZMIANIE USTAWY KODEKS KARNY ORAZ NIEKTÓRYCH INNYCH USTAW Z DNIA 14 MAJA 2019 ROKU

Dnia 14 maja 2019 roku do Sejmu wpłynął rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw⁵⁰. Oprócz zmian w ustawie karnej przewidywał on także modyfikację niektórych przepisów innych aktów prawnych, m.in. Prawa o ruchu drogowym⁵¹, Kodeksu wykroczeń⁵² czy Kodeksu karnego wykonawczego⁵³. Nowelizacja objąć miała także treść art. 190a k.k. Z uwagi na fakt, iż dnia 14 lipca 2020 roku, przed podpisaniem ustawy przez Prezydenta,

⁴⁷ Mowa o badaniach zainicjowanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości, zob. przyp. 8.

⁴⁸ Podobnie też M. Mozgawa; M. Mozgawa, w: J. Warylewski (red.), *Przestępstwa...*, op. cit., s. 471, Nb. 226.

⁴⁹ P. Furman, *Próba analizy konstrukcji ustawowej...*, op. cit., s. 75.

⁵⁰ Projekt ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Druk nr 3451, Warszawa 14 maja 2019 r. dostępny na stronie internetowej Sejmu <https://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/996CE307123D03FEC12583FA0069E8F2/%24File/3451.pdf> (dostęp: 21.07.2021); przebieg procesu legislacyjnego dostępny na stronie internetowej: <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=3451> (dostęp: 21.07.2021).

⁵¹ Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym, Dz.U. z 2018 r., poz. 1990 z późn. zm.; zmiany tekstu jednolitego ogłoszone w Dz.U. z 2018 r., poz. 2244 i 2322, oraz z 2019 r., poz. 53, 60, 730, 752 i 870 (obecnie: Dz.U. z 2021 r., poz. 450 z późn. zm.). Publikatory odnoszące się do aktów prawnych ujętych w planowanej nowelizacji wskazane zostały zgodnie z informacjami podanymi w projekcie wspomnianej ustawy.

⁵² Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń, Dz.U. z 2019 r., poz. 821 (obecnie: Dz.U. z 2021 r., poz. 281 z późn. zm.).

⁵³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy, Dz.U. z 2019 r., poz. 676 i 679 (obecnie: Dz.U. z 2021 r., poz. 53 z późn. zm.).

Trybunał Konstytucyjny orzekł⁵⁴ o jej niezgodności z Ustawą Zasadniczą⁵⁵, zaś pełne prześledzenie procesu legislacyjnego oraz odniesienie się do proponowanych zmian przekraczają ramy niniejszego opracowania, akt ten nie będzie przedmiotem pogłębionych rozważań⁵⁶. Dość wspomnieć jedynie o pewnych jego elementach obrazujących kierunek, w którym zmierzał ustawodawca.

Zgodnie z tekstem ustawy⁵⁷ przekształceniu ulec miał zarówno § 1, jak i § 2 artykułu 190a k.k. W przepisie typizującym uporczywe nękanie ustawodawca nie tylko zwiększył wymiar kary przewidzianej za ów czyn (sprawca podlegać miał karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5), ale także dodał do jego opisu nowe znamiona. W nowym ujęciu § 1, oprócz wzbudzenia w pokrzywdzonym uzasadnionego okolicznościami poczucia zagrożenia, penalizować miał także wywołanie u niego poczucia poniżenia lub udrczenia oraz naruszenie jego prywatności „w istotnym stopniu”. Zmiany dokonane w treści art. 190a § 2 k.k. odnosiły się natomiast do opisu sytuacji podszywania się pod inną osobę. Sprawca mający podlegać karze za kradzież tożsamości mógł nie tylko, jak do tej pory, wykorzystywać wizerunek innej osoby lub inne jej dane osobowe, ale także „inne dane, za pomocą których jest ona publicznie identyfikowana”. Oprócz tego art. 190a § 2 k.k. zmienił swój charakter poprzez modyfikację dokonaną w obrębie końcowej części przepisu. Po nowelizacji podmiot czynu zabronionego, który podszywając się pod inną osobę, wykorzystał jej wizerunek, inne jej dane osobowe lub inne dane, za pomocą których jest ona publicznie identyfikowana, aby spotkała go kara, miał jeszcze dodatkowo wyrządzić danej osobie szkodę majątkową lub osobistą. Nie wystarczało zatem, jak do tej pory, podjęcie zachowania w celu wyrządzenia szkody majątkowej lub osobistej, zaś konieczne stało się wywołanie określonego przez ustawodawcę skutku. Od samego początku funkcjonowania art. 190a w Kodeksie karnym przewidywano taki sam zakres ustawowego zagrożenia karą za przestępstwo uporczywego nękania i za przestępstwo kradzieży tożsamości. Nie zmieniło się to w ramach planowanej nowelizacji. Co za tym idzie – także w tym przypadku sprawca podlegać miał karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

⁵⁴ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 lipca 2020 r., sygn. akt Kp 1/19, „Monitor Polski” z 2020 r., poz. 647, OTK-A 2020, nr 36. Trybunał Konstytucyjny orzekł, iż wskazana ustawa z dnia 13 czerwca 2019 roku „jest w całości niezgodna z art. 7 w związku z art. 112 oraz z art. 119 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”.

⁵⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483 z późn. zm.

⁵⁶ Na temat zmian w art. 190a k.k. dokonanych w ustawie z dnia 13 czerwca 2019 r. wypowiedała się chociażby K. Nazar, zob. K. Nazar, *Uporczywe...*, w: M. Mozgawa (red.), *Przestępstwa...*, op. cit., s. 322–324, 350–351.

⁵⁷ Ustawa z dnia 13 czerwca 2019 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, [http://orka.sejm.gov.pl/opinie8.nsf/nazwa/3451_u/\\$file/3451_u.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/opinie8.nsf/nazwa/3451_u/$file/3451_u.pdf) (dostęp: 21.07.2021).

4. NOWELIZACJA ART. 190A K.K. Z DNIA 31 MARCA 2020 ROKU

Stosunkowo spore zmiany dokonane zostały w treści art. 190a k.k. poprzez uchwalenie Ustawy z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw. Obok modyfikacji licznych norm pochodzących z różnych aktów prawnych, zawierała ona także nowelizację dwóch przepisów ustawy karnej, w tym art. 190a k.k.

Wspomniana wyżej ustawa, która weszła w życie z dniem ogłoszenia⁵⁸, dodała do przepisu penalizującego stalking nowe znamiona, a także zmodyfikowała wysokość ustawowego zagrożenia karą. Zgodnie z nowym brzmieniem art. 190a § 1 k.k. podmiot czynu zabronionego, który przez uporczywe nękanie innej osoby lub osoby jej najbliższej wzbudza u niej uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia, poniżenia lub udrczenia lub istotnie narusza jej prywatność, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8, nie zaś, jak miało to miejsce do tej pory, karze pozbawienia wolności do lat 3.

W wyniku autopoprawki do rządowego projektu Ustawy o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (druk nr 299-A⁵⁹), odniesiono się do planowanych zmian w ustawie karnej. Co do modyfikacji art. 190a § 1 k.k. wskazano, iż doświadczenia łączące się ze stosowaniem tego przepisu pokazują, że niektóre charakterystyczne dla stalkingu efekty działania sprawcy nie są obejmowane przez dotychczasowy opis przestępstwa. Skutki te, w postaci odczuwanego poczucia poniżenia lub udrczenia, co zaznaczono w uzasadnieniu projektu, są natomiast bardzo dolegliwe dla ofiary. Poprzez dodanie do przepisu nowych znamion i poszerzenie zakresu jego oddziaływania, wzmocniona miała zostać prawnokarna ochrona osób pokrzywdzonych⁶⁰.

W ustawie z dnia 31 marca 2020 roku, zmieniającej brzmienie przepisu penalizującego uporczywe nękanie, dość znacznie zmodyfikowane zostało zagrożenie karne przewidziane za ten czyn. Kara pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8, zgodnie ze wskazaniami projektodawcy (odnoszącymi się także do zwiększonej sankcji za przestępstwa z art. 190a § 2 i 3 k.k.), przewidziana została z uwagi na

⁵⁸ Akt ten w art. 101 określił szczególne postanowienia co do daty wejścia w życie wyliczonych przez ustawodawcę przepisów.

⁵⁹ Autopoprawka do przekazanego w dniu 26 marca 2020 r. rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw, Druk 299-A, Warszawa 27 marca 2020 r.; tekst dostępny na stronie internetowej Sejmu, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/5EDFDA5A0BA099CBC1258538003A6786/%24File/299-A.pdf> (dostęp: 21.07.2021), przebieg procesu legislacyjnego znaleźć można pod adresem: <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=299> (dostęp: 21.07.2021).

⁶⁰ Uzasadnienie autopoprawki, s. 13.

duże różnice w – niejednokrotnie bardzo wysokim – stopniu społecznej szkodliwości zachowań wchodzących w skład uporczywego nękania. Podwyższenie ustawowego zagrożenia uzasadnione zostało, jak czytamy w autopoprawce, potrzebą „odzwierciedlenia granicami sankcji karnej zróżnicowanej karygodności zachowań sprawców takich przestępstw”, a także koniecznością wzmocnienia ochrony osób narażonych na uporczywe nękanie – również poprzez oddziaływanie ogólnoprewencyjne⁶¹. Dla przykładu, podobne zagrożenie karą przewidziane zostało – biorąc pod uwagę stan prawny z dnia wejścia w życie ustawy – za znęcanie się fizycznie lub psychicznie nad osobą nieporadną ze względu na jej wiek, stan psychiczny lub fizyczny (art. 207 § 1a k.k.), oszustwo (art. 286 § 1 k.k.), a także niektóre typy kwalifikowane, na przykład nieumyślne spowodzenie określonego zdarzenia zagrażającego życiu lub zdrowiu wielu osób albo mieniu w wielkich rozmiarach, którego następstwami są: śmierć człowieka lub ciężki uszczerbek na zdrowiu wielu osób (art. 163 § 4 k.k.).

W tym miejscu przeanalizować należy nowe pojęcia, które zgodnie z wolą ustawodawcy wprowadzone zostały do art. 190a § 1 k.k. „Poniżenie” definiowane może być jako „stan, w którym znajduje się człowiek poniżony”, a także „sytuacja, która kogoś poniża”⁶². „Poniżyć”, według znaczenia słownikowego, to tyle, co „upokorzyć kogoś”⁶³, upokorzenie zaś to „uczucie poniżenia, wstydu; też: to, co kogoś poniża, obraża”⁶⁴. „Udręczenie”, zgodnie z jego definicją, oznacza „to, co dręczy, trapi”⁶⁵. „Udręczyć” to natomiast „sprawić komuś cierpienie fizyczne lub psychiczne”⁶⁶. „Udręka” rozumiana może być jako „to, co kogoś dręczy i powoduje cierpienie”, a także, w drugim znaczeniu, „psychiczne cierpienie będące rezultatem czegoś, co dręczy”⁶⁷. Oba te pojęcia – poniżenie i udręczenie – kojarzą się z pewnego rodzaju prześladowaniem⁶⁸, niepokojeniem kogoś, gnębieniem.

Zmiana wprowadzona w brzmieniu art. 190a § 1 k.k. spotkała się zarówno z krytyką, jak i aprobatą niektórych autorów. Dla przykładu, M. Budyn-Kulik wskazała wiele argumentów mających przemawiać za tym, iż nowelizacja tego przepisu, choć była potrzebna, nie przybrała takiego kształtu, jaki powinna była przybrać. Zdaniem Autorki wprowadzone zmiany stwarzają nowe problemy

⁶¹ Ibidem, s. 14.

⁶² L. Drabik, A. Kubiak-Sokoł, E. Sobol, L. Wiśniakowska, *Słownik języka polskiego PWN*, Warszawa 2021, s. 702.

⁶³ Ibidem.

⁶⁴ *Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/sjp/upokorzenie;2533085.html> (dostęp: 21.07.2021).

⁶⁵ L. Drabik, A. Kubiak-Sokoł, E. Sobol, L. Wiśniakowska, *Słownik języka polskiego PWN...*, op. cit., s. 1079.

⁶⁶ *Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/sjp/udreczyc;2532098.html> (dostęp: 21.07.2021).

⁶⁷ *Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/sjp/udreka;2532100.html> (dostęp: 21.07.2021).

⁶⁸ „Prześladować” z kolei to tyle co „robić stale przykrości, szykany, wyrządzać krzywdy”, w drugim znaczeniu „nieustannie nagabywać o coś, niepokoić czymś”, w jeszcze innym „istnieć stale w czyjejś świadomości, zmuszać kogoś do nieustannego myślenia o czymś”, *Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/sjp/przesladowac;2511371.html> (dostęp: 21.07.2021).

zamiast niwelowania już istniejących⁶⁹. I tak podkreśliła ona, że z uwagi na to, iż wydaje się, że ustawodawca chciał włączyć w obręb typu czynu zabronionego zachowania związane z tzw. hejtem i uczynił to w ramach rozdziału obejmującego przestępstwa przeciwko wolności, charakter tego przestępstwa rozmywa się jeszcze bardziej. Lepszym zatem pomysłem – w wypadku podjęcia decyzji o penalizowaniu takich zjawisk – byłoby ewentualne stworzenie nowego, odrębnego przepisu i umieszczenie go na przykład w rozdziale XXVII k.k.⁷⁰ Pod rozwagę wzięta została także kwestia wykładni nowych znamion. Autorka ta zaznaczyła między innymi, iż wprowadzony przez ustawodawcę skutek w postaci wzbudzenia poczucia poniżenia zbyt daleko wykracza poza znaczenie słowa „nękanie”, ponadto, zgodnie z wynikami badań, wywołanie po stronie pokrzywdzonego takiego odczucia należy do rzadkości⁷¹. Zauważyła także, że ustawodawca, posługując się sformułowaniem „poczucie poniżenia”, wskazuje na jego subiektywny charakter, przy czym jednocześnie wymaga, aby poczucie to było uzasadnione okolicznościami, a zatem przybrało wymiar obiektywny⁷². Co do znamienia odnoszącego się do wzbudzenia poczucia udrczenia, według M. Budyn-Kulik jest ono zbędne, zawiera się bowiem w istocie nękania⁷³.

Swoje uwagi, odnoszące się wprawdzie do ustawy z dnia 13 czerwca 2019 roku uznanej przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodną z Konstytucją, wyraziła także K. Nazar. Z uwagi na fakt, iż zaproponowane w tym akcie prawnym brzmienie art. 190a § 1 k.k. zawierało znamiona poczucia poniżenia i udrczenia, zaprezentowane przez tę Autorkę poglądy zachowują w tej mierze swoją aktualność. Jak podkreśliła, osiągnięcie skutku w postaci poniżenia może być stosunkowo łatwo wywołane już przez jednorazowe zachowanie sprawcy, co nie zgadza się z charakterem „uporczywego nękania”. Aby można było zatem mówić o spowodowaniu wskazanego skutku, zachowań tego typu podejmowanych przez sprawcę musi być więcej albo muszą one współwystępować z innymi zachowaniami składającymi się na nękanie. W kwestii znamienia udrczenia K. Nazar stwierdziła, że już określenie „nękanie” zbieżne jest z pojęciem dręczenia i trudno wyobrazić sobie sytuację, w której uporczywe nękanie nie będzie prowadzić do udrczenia. Wyraziła ona także przekonanie, iż dodawanie do przepisu kolejnych nieostrych znamion skutku nie było potrzebne, natomiast można byłoby rozważyć rezygnację z określenia skutku w ramach przepisu i uczynić tym samym przestępstwo formalnym⁷⁴.

Do grona zwolenników zmian dokonanych w treści art. 190a § 1 k.k. zaliczyć można m.in. S. Hysia. Wskazał on, iż modyfikację tę uznać należy za słuszną z uwagi na zracjonalizowanie przestępstwa uporczywego nękania, jak bowiem

⁶⁹ M. Budyn-Kulik, *Nowe znamiona nękania z art. 190a § 1 Kodeksu karnego*, „Palestra” 2020, nr 9, s. 22.

⁷⁰ Ibidem, s. 23.

⁷¹ Ibidem, s. 28–29.

⁷² Ibidem, s. 29. Jak wskazuje Autorka, „Innymi słowy, użyte zostaje znamie z natury zobiektywizowane (poniżenie), które następnie ustawodawca subiektywizuje (poczucie poniżenia), by znowu je zobiektywizować (uzasadnione okolicznościami)”, s. 31.

⁷³ Ibidem, s. 31.

⁷⁴ K. Nazar, *Uporczywe...*, w: M. Mozgawa (red.), *Przestępstwa...*, op. cit., s. 322–324.

wynikało z dotychczasowych badań, sprawcy stalkingu wywoływali po stronie pokrzywdzonych raczej poczucie udrczenia (umęczenia) lub poniżenia niż poczucie zagrożenia⁷⁵. K. Marek, chociaż zauważyła, że dokonana nowelizacja nie rozwiązała problemów związanych z interpretacją znamion art. 190a § 1 k.k., z aprobatą odniosła się do rozszerzenia tego przepisu o nowe znamiona. Jej zdaniem poprzednie brzmienie wskazanego typu czynu zabronionego nie uwzględniało wszystkich możliwych skutków działania sprawcy właściwych dla przestępstwa stalkingu⁷⁶. J. Kosonoga z kolei, pozytywnie oceniając rozszerzenie kryminalizacji dokonane poprzez modyfikację przepisu, zwrócił uwagę na fakt, iż wyobrazić można sobie takie sytuacje, w których sprawca nękania nie wzbudzi stanu zagrożenia, jednak spowoduje „równie uciążliwy dyskomfort psychiczny odpowiadający udrczeniu”⁷⁷. Autor ten, odnośnie do wprowadzenia znamienia poniżenia, wskazał na jego związek z godnością człowieka, która podlega konstytucyjnej ochronie⁷⁸.

Zmiany wprowadzone w art. 190a § 1 k.k. ocenić można dwojako. Z jednej strony rozszerzanie zakresu znamion w przepisach ustawy karnej zawsze jest kwestią do pewnego stopnia dyskusyjną. Wymaga ono bowiem każdorazowo odpowiedniego uzasadnienia, między innymi z uwagi na fakt, iż rozbudowywanie poszczególnych przepisów w skrajnych przypadkach prowadzić może na przykład do ich nadmiernej kazuistyki, a zbyt szerokie ujęcie znamion – do nieuzasadnionej penalizacji zjawisk, które rozmiar się będą z pierwotnym zamysłem ustawodawcy. Choć dodanym do przepisu pojęciom zarzucić można by było to, iż są one w pewnym sensie znaczeniowo do siebie podobne (skutek w postaci wzbudzenia w pokrzywdzonym poczucia poniżenia i udrczenia często – ale nie zawsze – występował będzie w tych samych sytuacjach), można także przyznać rację ustawodawcy co do tego, iż w niektórych przypadkach noszących cechy uporczywego nękania od chwili nowelizacji wykorzystywać będzie można art. 190a § 1 k.k., co do tej pory nie zawsze było możliwe. Innymi słowy, w pewnych okolicznościach, które rzeczywiście wskazują na zaistnienie nękania, przypisanie odpowiedzialności karnej z tego przepisu stanie się łatwiejsze. Przykładem takich zdarzeń mogą być przypadki stalkingu, jaki ma miejsce pomiędzy osobami małoletnimi⁷⁹. Choć zagadnienie nękania wśród młodzieży, łączące się często ze zjawiskiem tzw. *bullyingu*⁸⁰ przekracza ramy niniejszego opracowania, w tym miejscu należy zaznaczyć, iż

⁷⁵ S. Hypś, w: A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks...*, op. cit., Nb. 9.

⁷⁶ K. Marek, *Przestępstwo uporczywego nękania (stalkingu) w świetle nowelizacji Kodeksu karnego z 31 marca 2020 r.*, „Studia Prawnoustrojowe” 2020, nr 50, s. 333.

⁷⁷ W tym miejscu warto nadmienić, iż w literaturze rozważano możliwość przyjęcia usiłowania uporczywego nękania w sytuacji, kiedy zachowanie sprawcy nie spowoduje skutku wskazanego w przepisie, zob. M. Mozgawa, w: J. Warylewski (red.), *Przestępstwa...*, op. cit., s. 463, Nb. 213.

⁷⁸ J. Kosonoga, w: R.A. Stefański (red.), *Kodeks...*, op. cit., t. 19. Autor ten uznał dokonaną zmianę za zasadną szczególnie w kontekście znamienia udrczenia.

⁷⁹ Mowa tutaj, rzecz jasna, także o nękanii, jakie ma miejsce pomiędzy nieletnimi przy założeniu, że zarówno pokrzywdzony, jak i sprawca są osobami nieletnimi.

⁸⁰ O definicji *bullyingu*, określanym przez Autorkę mianem „mobbingu rówieśniczego”, pisze D. Woźniakowska-Fajst, zob. D. Woźniakowska-Fajst, *Stalking i inne formy...*, op. cit., s. 48–50.

przemoc, do jakiej dochodzi w środowisku młodych ludzi, mająca miejsce między innymi w szkołach czy grupach rówieśniczych, nosić może znamiona uporczywego nękania. Sytuacje, w których osoby małoletnie dopuszczają się dręczenia, prześladowania czy gnębienia innych małoletnich, niekiedy mogą być kwalifikowane jako przypadki złośliwego niepokojenia, a zatem wypełniać znamiona art. 107 Kodeksu wykroczeń. Będzie tak na przykład w sytuacji, kiedy dana osoba w celu dokuczenia drugiej złośliwie nie przekazuje jej istotnych informacji związanych z obowiązkami szkolnymi, czy też przekazuje jej informacje nieprawdziwe. W niektórych jednak przypadkach nękanie może przybrać bardziej drastyczną postać, przeradzając się w długotrwałe prześladowanie i zaszczucie innej osoby (niekoniecznie małoletniej). Może tak być na przykład w sytuacji, kiedy prześladowca, na skutek intryg i podburzania otoczenia, doprowadzi do wykluczenia jednostki z danej grupy, uporczywie dręcząc ją i upokarzając (często w obecności innych osób). Wywołuje w niej tym samym nie tyle poczucie zagrożenia, co poniżenia i udrczenia. Pomimo świadomości sprawcy co do powodowania u danej osoby określonych, negatywnych skutków, w nieustępliwy sposób kontynuuje on swoje poczynania, doprowadzając do powstania po stronie pokrzywdzonego różnych, nierzadko niezwykle ujemnych konsekwencji, przybierających postać na przykład zaburzeń równowagi psychicznej czy pojawienia się myśli samobójczych, przez co konieczne staje się poszukiwanie fachowej pomocy lekarza. W takich wypadkach nie zawsze jednak określone zachowanie (o czym była już mowa) prowadzić będzie do wzbudzenia poczucia zagrożenia lub istotnego naruszenia prywatności. W podobnych sytuacjach, pod rządami znowelizowanego art. 190a § 1 k.k., kiedy to działania sprawcy wzbudzają u prześladowanej jednostki poczucie poniżenia lub udrczenia, swoje zastosowanie znaleźć będzie mógł wspomniany przepis⁸¹. W tym miejscu przyznać trzeba, że – być może – stosowanie art. 190a § 1 k.k. w poprzednim brzmieniu w odniesieniu do takich stanów faktycznych byłoby możliwe także przy przyjęciu szerokiej wykładni występujących dotychczas w przepisie znamion i uznaniu na przykład, że podobne odczucia mieszczą się w zakresie znamienia poczucia zagrożenia.

Uporczywe nękanie stanowi zjawisko, które przybierać może różne formy, a także odbywać się z różnym stopniem intensywności. Różne mogą być także skutki, które wywołuje ono u osoby pokrzywdzonej. Zastanawiać może jednak fakt, iż zagrożenie karą przewidziane *de lege lata* za znęcanie w typie podstawowym (art. 207 § 1 k.k.) jest niższe niż to przewidziane za stalking. Choć zestawianie obu tych typów czynów zabronionych na płaszczyźnie abstrakcyjnej nie ma większego sensu, zaś truizmem będzie stwierdzenie, iż uporczywe nękanie nierzadko przybierać może postać niemal tak samo negatywną, trzeba chyba zaznaczyć, że trudno wytłumaczyć podobne zróżnicowanie w wymiarze kary przewidzianej za oba te przestępstwa⁸².

⁸¹ W wypadku nieletnich stosowana będzie, rzecz jasna, Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich, Dz.U. z 2018 r., poz. 969.

⁸² Na marginesie rozważań należy wskazać na niezwykle skomplikowaną relację, jaka zachodzi między przepisami art. 190a § 1 k.k. i art. 207 § 1 k.k., co łączy się z zagadnieniem

Nowelizacja z dnia 31 marca 2020 roku zmodyfikowała także brzmienie art. 190a § 2 k.k. penalizującego kradzież tożsamości. Zmienione zostało nie tylko ustawowe zagrożenie karą, które dopasowano do kary grożącej sprawcy za obowiązujące w nowym kształcie przestępstwo uporczywego nękania (kara pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8), ale także zestaw znamion składających się na wskazany przepis.

Choć ustawodawca nie zrezygnował z ustalonego uprzednio sformułowania: „podszywając się pod inną osobę”, a także z występujących już określeń użytych w opisie czynu zabronionego, odnoszących się do wykorzystywania wizerunku konkretnej osoby oraz innych jej danych osobowych, do art. 190a § 2 k.k. dodane zostało znamię dotyczące innych danych, za pomocą których jednostka jest publicznie identyfikowana. Sprawca, aby jego zachowanie kwalifikować można było z tego przepisu, powinien działać „w celu” wyrządzenia szkody majątkowej lub osobistej, a zatem z zamiarem bezpośrednim kierunkowym. Co za tym idzie – nie posłuchano tych głosów doktryny, które przeciwne były takiemu rozwiązaniu.

Warto odwołać się do racji, które podczas nowelizacji przyświecały ustawodawcy. W uzasadnieniu projektu⁸³ wprowadzaną zmianę określono jako „nie-wielką, lecz bardzo istotną” i stwierdzono, iż uzupełnienie, jakie zaproponowano, odnosi się do rozwoju form aktywności ludzkiej związanych z postępem technologicznym. Za jedną z nich uznać można komunikowanie się za pośrednictwem systemów teleinformatycznych, a skutkiem dokonywanej modyfikacji ma być objęcie ochroną jednostek, które w swojej działalności artystycznej, literackiej lub publicystycznej korzystają z pseudonimów (nicków)⁸⁴. Wyciągnąć można z tego wnioski, że – zdaniem projektodawcy – na gruncie poprzedniego brzmienia art. 190a § 2 k.k., pseudonimy takie nie mieściły się w treści występujących w przepisie znamion, a zatem ich ochrona na jego podstawie nie była możliwa.

W odniesieniu do przedstawionego wyżej kształtu art. 190a § 2 k.k. w literaturze wskazuje się, iż nie do końca wiadomo, o jakie „inne dane” chodzi ustawodawcy, tym bardziej że dane te, jak głosi przepis, mają pozwolić na publiczną identyfikację osoby⁸⁵. Zwrócono również uwagę na pewne językowe niejasności

zbiegów między przepisami. W doktrynie wskazywano bowiem, że w zależności od konkretnej sytuacji pierwotnie w grę mogła wchodzić kumulatywna kwalifikacja lub też pomijalny zbieg przepisów, rozwiązywany na zasadzie konsumpcji, gdzie przepisem konsumującym był art. 207 § 1 k.k. Aktualnie, z uwagi na zagrożenie przewidziane w art. 190a § 1 k.k., druga z wymienionych sytuacji nie jest już możliwa.

⁸³ Mowa tutaj o uzasadnieniu Druku 299-A zawierającego autopoprawkę.

⁸⁴ Ibidem, s. 13–14.

⁸⁵ K. Nazar, *Uporczywe...*, w: M. Mozgawa (red.), *Przestępstwa...*, op. cit., s. 350. Autorka ta wyrażała swoje uwagi na tle ustawy z dnia 13 czerwca 2019 r. uznanej przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodną z Konstytucją, jednak we wskazanym zakresie – z uwagi na fakt, iż znamię to pojawia się także obecnie w treści art. 190a § 2 k.k. – pozostają one aktualne. Przychyliła się ona do opinii SN do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, w której wskazano, iż wprowadzanie dodatkowej kategorii innych danych, za pomocą których osoba jest publicznie identyfikowana, przy obecności w przepisie znamienia danych osobowych, nie wydaje się dobrym rozwiązaniem, zob. ibidem, s. 350–351. Też: *Opinia do projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw z dnia 26 kwietnia 2019 r.*, s. 15, <https://www.sn.pl/aktualnosci/SiteAssets/Lists/Wydarzenia/>

związane z wykładnią tego znamienia⁸⁶, a także podkreślono, że zamiast wyliczenia, jakiego dokonał ustawodawca, lepiej byłoby posłużyć się sformułowaniem: „wszelkie dane umożliwiające identyfikację człowieka (osoby)” – co zapewniłoby ujęcie znamion w sposób syntetyczny – oraz wziąć pod rozwagę rezygnację z umieszczania w przepisie znamienia celu⁸⁷.

Ustawa z dnia 31 marca 2020 roku nowelizująca art. 190a k.k. zmieniła także ustawowe zagrożenie karą przewidziane za kwalifikowany typ przestępstwa uporczywego nękania i kradzieży tożsamości, polegający na targnięciu się pokrzywdzonego na własne życie, pozostawiając przy tym wszystkie znamiona przestępstwa stypizowanego w art. 190a § 3 k.k. w dotychczasowym brzmieniu. Od tego czasu sprawca tego typu przestępstwa podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12, nie zaś, jak do tej pory, karze pozbawienia wolności od roku do lat 10. Zaostrzenie wymiaru kary przewidzianej za ów występki – zgodnie z twierdzeniami przywołanymi w uzasadnieniu projektu – dokonane zostało z tych samych powodów, dla których zdecydowano się na podniesienie sankcji za typy czynów zabronionych z § 1 i 2⁸⁸. W wyniku wprowadzonej zmiany sprawcę przestępstwa z art. 190a § 3 k.k. czeka taka sama kara, jaką ustawodawca przewidział dla podmiotu czynu zabronionego dopuszczającego się kwalifikowanej formy znęcania, kiedy to następstwem zachowań określonych w § 1–2 art. 207 k.k. jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie. Przychylnono się zatem do opinii wskazujących na konieczność ujednoczenia wymiaru kary za oba te przestępstwa, wyrażanych już od dawna przez niektórych autorów. W tym kontekście tym ciekawsze stają się motywy, jakimi ustawodawca kierował się przy różnicowaniu wymiaru kary obowiązującej za podstawowy typ uporczywego nękania oraz podstawowy typ znęcania, za pierwsze z tych przestępstw przewidując karę surowszą.

5. PODSUMOWANIE

Zmiany wprowadzone w brzmieniu art. 190a k.k. ocenić należy dwójako. Dostrzegając pewne niedoskonałości uchwalonej nowelizacji, jednocześnie wskazać można na pozytywne aspekty zmian dokonanych w treści art. 190a § 1 k.k., takie jak możliwość zastosowania go do stanów faktycznych, w których w istocie dochodzi do nękania wzbudzającego w pokrzywdzonym poczucie poniżenia czy udrczenia. Jeśli chodzi o art. 190a § 2 k.k., to wydaje się, że wymaga on dalszych prac zmierzających do uczynienia go bardziej czytelnym

AllItems/2019.04.26%20-%20021-112-19%20-%20Opinia%20SN%20-%20ustawa%20o%20zm.%20ustawy%20-%20K.k.%20oraz%20niekto%CC%81rych%20innych%20ustaw.pdf (dostęp: 21.07.2021).

⁸⁶ M. Budyn-Kulik, *Przestępstwo kradzieży tożsamości po zmianach wprowadzonych ustawą z 31 marca 2020 r. nowelizującej przepisy w sprawie COVID-19*, „Studia Prawnicze” 2020, nr 2, s. 31–32.

⁸⁷ Ibidem, s. 33.

⁸⁸ Uzasadnienie autopoprawki, s. 14.

i syntetycznym. Przyszłe judykaty podejmowane na gruncie nowego brzmienia przepisu, a także poglądy wyrażane przez różnych autorów przyczynić się mogą do sprecyzowania użytych przez ustawodawcę pojęć, w innym zaś wypadku – do podjęcia decyzji o ich przebudowaniu i znowelizowaniu, a zatem okazać się pomocne w ewentualnym ulepszaniu i dopracowywaniu komentowanych przepisów.

Przestępstwo uporczywego nękania, podobnie jak przestępstwo kradzieży tożsamości, zdaje się dość silnie wpisywać w świadomość prawną społeczeństwa. Na skutek przekazów medialnych, a także zainteresowania nim stosunkowo sporej liczby naukowców, coraz więcej mówi się o zjawiskach penalizowanych w omawianych przepisach, uwrażliwiając na nie coraz szersze grono osób. Próby nowelizacji art. 190a k.k. i pojawiająca się przy tej okazji krytyka wielu autorów oscylująca wokół tezy, iż modyfikacja przepisu nie rozwiązała związanych z nim problemów, uwypukliły pewne trudności, z jakimi doktryna mierzy się od dawna. Jak się zdaje, warto byłoby dokładniej przyjrzeć się uwagom wyrażonym w opiniach sporządzonych do projektu zmian Kodeksu karnego jeszcze przed wejściem w życie art. 190a. Można spodziewać się również, że w literaturze nadal pojawiać się będą propozycje odmiennego brzmienia wskazanej normy wysuwane przez kolejnych badaczy.

BIBLIOGRAFIA

- Autopoprawka do przekazanego w dniu 26 marca 2020 r. rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw, Druk 299-A, Warszawa 27 marca 2020 r.; <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/5EDFDA5A0BA099CBC1258538003A-6786/%24File/299-A.pdf> (dostęp: 21.07.2021).
- Budyn-Kulik M., *Kodeks karny. Komentarz do zmian wprowadzonych ustawą z dnia 25 lutego 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny*, LEX/el. 2011, Art. 190(a).
- Budyn-Kulik M., *Nowe znamiona nękania z art. 190a § 1 Kodeksu karnego*, „Palestra” 2020, nr 9.
- Budyn-Kulik M., *Przestępstwo kradzieży tożsamości po zmianach wprowadzonych ustawą z 31 marca 2020 r. nowelizującej przepisy w sprawie COVID-19*, „Studia Prawnicze” 2020, nr 2.
- Drabik L., Kubiak-Sokół A., Sobol E., Wiśniakowska L., *Słownik języka polskiego PWN*, Warszawa 2021.
- Filar M., Berent M., w: J. Bojarski, M. Bojarski, P. Czarnecki, W. Filipkowski, O. Górniok, E.M. Guzik-Makaruk, S. Hoc, P. Hofmański, M. Kalitowski, M. Kulik, L.K. Paprzycki, E.W. Pływaczewski, W. Radecki, A. Sakowicz, Z. Siwik, B. J. Stefańska, R.A. Stefański, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, L. Wilk, M. Filar (red. nauk.), M. Berent, *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. V, Art. 190(a), Warszawa 2016, LEX.
- Furman P., *Próba analizy konstrukcji ustawowej przestępstwa uporczywego nękania z art. 190a k.k. Zagadnienia wybrane*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2012, z. 3.
- Hypś S., w: A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*. Wyd. 7, Warszawa 2021, Legalis.

- Kosonoga J., w: R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*. Wyd. 26, Warszawa 2021, Legalis.
- Krajewski R., *Przestępstwo nękania innej osoby lub podszywania się pod inną osobę*, „Przegląd Sądowy” 2012, nr 5.
- Królikowski M., Sakowicz A., w: M. Królikowski, R. Zawłocki, *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 117–221. Tom I*, Warszawa 2017, Legalis.
- Lach A., *Kradzież tożsamości*, „Prokuratura i Prawo” 2012, nr 3.
- Lachowski J., w: V. Konarska-Wrzošek (red.), *Kodeks karny. Komentarz, wyd. III*, Warszawa 2020, LEX.
- Marek K., *Przestępstwo uporczywego nękania (stalkingu) w świetle nowelizacji Kodeksu karnego z 31 marca 2020 r.*, „Studia Prawnoustrojowe” 2020, nr 50.
- Michalska-Warias A., w: T. Bojarski (red.), *Kodeks karny. Komentarz, wyd. VII*, Warszawa 2016, LEX.
- Michalska-Warias A., Nazar-Gutowska K., *Prawnokarne aspekty nękania w polskim prawie karnym*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2010, nr 14.
- Mozgawa M., *A Few Comments on the Feature of ‘Persistent Harassment’ in the Light of Article 190a Criminal Code*, „Ius Novum” 2020, nr 2.
- Mozgawa M., *Opinia w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny (druk sejmowy nr 3553)*, [http://orka.sejm.gov.pl/IEKSBAS.nsf/0/C1257806003D0075C1257818003057E-2/\\$file/i2243_10a.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/IEKSBAS.nsf/0/C1257806003D0075C1257818003057E-2/$file/i2243_10a.pdf) (dostęp: 21.07.2021).
- Mozgawa M., w: M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, M. Mozgawa, *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2021.
- Mozgawa M., w: J. Warylewski (red.), *Przestępstwa przeciwko dobrom indywidualnym. System Prawa Karnego, tom 10*, Warszawa 2016, Legalis.
- Mozgawa M., Budyn-Kulik M., *Prawnokarne i kryminologiczne aspekty zjawiska nękania*, „Themis Polska Nova” 2012, nr 2 (3).
- Nazar K., *Uporczywe nękanie oraz kradzież tożsamości*, w: M. Mozgawa (red.), *Przestępstwa przeciwko wolności*, Lublin 2020.
- Opinia SN do projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw z dnia 26 kwietnia 2019 r.*, <https://www.sn.pl/aktualnosci/SiteAssets/Lists/Wydarzenia/AllItems/2019.04.26%20-%202021-112-19%20-%20Opinia%20SN%20-%20ustawa%20o%20zm.%20ustawy%20-%20K.k.%20oraz%20niekt%CC%81rych%20innych%20ustaw.pdf> (dostęp: 21.07.2021).
- Projekt ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Druk nr 3451, Warszawa 14 maja 2019 r. <https://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/996CE307123D-03FEC12583FA0069E8F2/%24File/3451.pdf> (dostęp: 21.07.2021).
- Przebieg procesu legislacyjnego <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=299> (dostęp: 21.07.2021).
- Sakowicz A., *Opinia prawna o zmianie ustawy – Kodeks karny (druk nr 3553)*, jedna z dwóch opinii umieszczonych na stronie internetowej <http://orka.sejm.gov.pl/rexdomk6.nsf/Opdodr?OpenPage&nr=3553> (dostęp: 21.07.2021).
- Siemaszko A. (red.), Gruszczyńska B., Marczewski M., Ostaszewski P., Woźniakowska-Fajst D., *Stalking w Polsce. Rozmiary – formy – skutki. Raport z badania nt. uporczywego nękania*, „Archiwum Kryminologii” 2010, t. XXXII.
- Skarżyńska-Sernaglia J., *Stalking w Polsce – występowanie i charakterystyka zjawiska*, <http://psychologia.net.pl/artikul.php?level=415> (dostęp: 21.07.2021).

- Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/sjp/przesladowac;2511371.html> (dostęp: 21.07.2021).
- Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/sjp/udreczyc;2532098.html> (dostęp: 21.07.2021).
- Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/sjp/udreka;2532100.html> (dostęp: 21.07.2021).
- Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/sjp/upokorzenie;2533085.html> (dostęp: 21.07.2021).
- Sowirka K., *Przestępstwo „kradzieży tożsamości” w polskim prawie karnym*, „Ius Novum” 2013, nr 1.
- Szelegiewicz A., *Stalking i przywłaszczenie tożsamości w polskim prawie karnym – zagadnienia wybrane*, „Ius Novum” 2013, nr 3.
- Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny, Druk nr 3553 [http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/F4FC2FEB70502901C12577C9006023B2/\\$file/3553.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/F4FC2FEB70502901C12577C9006023B2/$file/3553.pdf) (dostęp: 21.07.2021).
- Woźniakowska-Fajst D., *Stalking i inne formy przemocy emocjonalnej. Studium kryminologiczne*, Warszawa 2019.

ZMIANY ART. 190A K.K.

Streszczenie

Artykuł 190a k.k., penalizujący przestępstwo uporczywego nękania, a także kradzieży tożsamości, wprowadzony został do polskiego Kodeksu karnego w 2011 roku. Od tego czasu w doktrynie toczą się dyskusje nad tym, czy przepis ten spełnia swoją rolę. Podejmowane są także analizy jego konstrukcji i użytych w nim znamion. W tym opracowaniu przedstawiony został krótki zarys historii funkcjonowania art. 190a w polskiej ustawie karnej, ukazujący jego pierwotne brzmienie oraz prezentujący zmiany dokonane w nim ustawą z dnia 31 marca 2020 roku. To także próba oceny wprowadzonych zmian.

Słowa kluczowe: uporczywe nękanie, stalking, kradzież tożsamości, przywłaszczenie tożsamości, nowelizacja art. 190a k.k.

CHANGES OF THE ART. 190A OF THE P.C.

Summary

Article 190a, penalising the offense of persistent harassment and identity theft, was introduced into the Polish Penal Code in 2011. Since then, the doctrine has been discussing whether this provision fulfills its role and has been analysing its structure and its features. This article is a brief outline of the history of the functioning of Art. 190a of the Polish Penal Code, presenting its original wording, as well as amendments introduced by the Act of March 31, 2020. It is also an attempt of evaluation of introduced changes.

Key words: persistent harassment, stalking, identity theft, amendment of the Article 190a of the Polish Penal Code

Cytuj jako: Palichleb P., *Zmiany art. 190a k.k.*, „Ius Novum” 2021 (15) nr 4, s. 51–72. DOI: 10.26399/iusnovum.v15.4.2021.29/p.palichleb

Cite as: Palichleb P. (2021) ‘Changes of the art. 190a of the P.C.’ Ius Novum (Vol. 15) 4, 51–72. DOI: 10.26399/iusnovum.v15.4.2021.29/p.palichleb